

V.

ОСВОБОДИТЕЛНИ БОРБИ И ОСВОБОЖДЕНИЕ НА СОФИЯ

а. Политическо положение на София през XIX век

София се намира на важните пътища от Западна Европа към Цариград и от Дунав към Македония. На това нейно положение се дължи най-вече ролята, която градът е играл в старо и ново време. След завладяване на Балканския полуостров, турците оценяват правилно стратегическото значение на София. Проф. Йорд. Иванов очертава по следния начин нейната съдба през турско време: „Важното положение, което заемала София през старите и средни векове, продължило и през турската епоха. Нещо повече, тя станала седалище на румелийския бейлербей, под чието власт се намирал целият току-речи Балкански полуостров — от Дунав до Черно море, от Черно море до Адриатическо, с изключение на Цариград, Одрин и Босна. Пътешествениците и дипломатическите пратеничества, които минавали през София, наричат града „столица на Румелия“ (Рум-или, ромейска земя) или „столица на България“. Това си привилегировано положение запазила до началото на XIX в. Във 1797 г. Пазвант-оглу нахлул с кърджалиите в София. Бейлербейът Осман, който бил обвинен в съучастничество с кърджалиите, се опълчил във 1801 г. срещу султана, за което на мястото му бил назначен силният Али-паша Янински, но той не пребивавал вече в София, която се смятала само номинално като седалище на бейлербея. Изгарянето на бейлербейския сарай във 1816 г. и влизането на русите във 1829 г. в предградията на София, именно в с. Подуене, допринесли още повече за това. Бейлербейът бил преименуван с по-низък титул — румелийски валия, и обикновеното му седалище се намирало повече в Битоля. Във 1864 год., при новото административно деление и при образуването на Дунавския вилает (Туна вилаети), София попаднала, като санджакски град, под Русе. Във това си положение София била заварена при освобождението на България“ (Юбилейна книга на град София, 1878—1928, с. 39).

Неспокойното политическо състояние на Турция през XVIII и XIX в. оказва силно влияние върху духа на покорените народи. Стратегическото